

Odkup Prešernove rojstne hiše

po šolski mladini in učiteljsstvu.

Hvaležen narod skuša ohraniti vse, kar ga spominja na žioljenje in delo velikih mož. Tudi Slovenci smo ves čas, odkar znamo ceniti veličino Prešernovo, skrbno zbirali vse, kar je bilo v zvezi s Prešernovim žioljenjem in njegovim delom. Iz te želje, da bi se poznejšim rodovom ohranil kar mogoče nepovrojen in svež spomin na Prešerna, se je rodila tudi misel, da bi bilo treba njegovo rojstno hišo, ta pristni gorenjski kmečki dom, odkupiti in jo preurediti v majhen Prešernov muzej. Kajti hiša je že stara in je nevarnost, da bi ob morebitni prezidavi izgubila svojo prvotno obliko. Prešernova rojstna hiša leži skoraj v središču tujskega prometa v Sloveniji, tudi nešteti učenci vseh šol jo prihajajo leto za letom obiskovat. Umetno je torej, da ohranimo Prešernovo rojstno hišo kar mogoče takšno, kakor je (oziroma kakršna je bila ob Prešernovem času) in da napravimo tudi njeno notranjščino lahko dostopno za vsakogar, ki si hoče ogledati kmečki dom iz časov Prešernove mladosti, tisto »hišo očetovo«, v katero so se povračale pesnikove misli s takim domotožjem.

Te misli in želje so vodile Prešernovega rojaka in oddaljenega sorodnika pisatelja Fr. S. Finžgarja, da je skupno z nekaterimi odličnimi predstavniki našega kulturnega žioljenja osnoval odbor za odkup Prešernove rojstne hiše. Ta odbor tvorijo: rektor ljublj. univerze dr. Rado Kušej kot predsednik, pesnik Oton Župančič kot zastopnik PEN-kluba, prof. dr. Fran Kidrič kot zastopnik Znanstvenega društva in kot raziskovalec Prešernovega dela, dr. Lovro Sušnik kot načelnik prosvetnega oddelka banske uprave, dr. Dragotin Lončar kot predsednik Slovenske Matice, dr. Fr. Ks. Lukman kot predsednik Leonove družbe, prof. France Koblar kot zastopnik Slovenskega pisateljskega društva in pisatelj Fr. S. Finžgar kot odborov blagajnik. V Prešernovi rojstni hiši gospodarijo sedaj potomci Prešernove sestre, poročene Vovk. Sedanja lastnica doma (vdova z 8 otroki) je pripravljena prodati Prešernovo rojstno hišo in malo sveta okoli nje omenjenemu odboru s pogojem, da ji odbor sezida v bližini novo hišo in plača nekaj odškodnine za odstopljeni svet.

Odbor je na to pristal in je napravil naslednji načrt:

V bližini Prešernove rojstne hiše se zgradi novo stanovanjsko poslopje, Prešernova rojstna hiša se pa popravi kar mogoče v prvotni obliki, opreми se s pohištvo in slogu iz Prešernovih časov in uredi se v njej majhen Prešernov muzej. Tudi okolica se primerno preuredi. V hiši bi stanoval samo oskrbnik. Hišo samo bo pa izročil odbor v last dravski banovini, ki je pripravljena hišo prevzeti v svojo last in jo oskrbovati.

Izvedba tega načrta bi zahtevala okroglo 200.000 din. Kdo naj zbere ta denar?

Odbor je odklonil misel, da bi skušal dobiti ta denar iz javnih sredstev, to se pravi, da bi prosil za podporo državo, banovino, občine itd. Počastitev, ki jo hočemo izkazati pevcu-mojstru, je neprimerno lepša, če jo izkaže tako rekoč ves narod povsem prostovoljno, ne s prispevki, ki jih narod zbira v obliki davkov, ampak s prispevki, ki jih nareka samo hvaležno priznanje. Tako zbiranje prispevkov je obenem tudi najmočnejša popularizacija vse zamisli.

Zato je odbor sklenil naprositi preko banske uprave vse učence in učitelje vseh šol v dravski banovini, da zbero z združenimi močmi potrebni denar. Računal je takole:

Samo v šolah, ki spadajo pod prosvetni oddelek, je 197.108 učencev. Če pritegnemo še univerzo, bogoslovna učilišča in strokovne šole, podrejene kmetijskemu oddelku in oddelku za trgovino, obrt in industrijo, dobimo okroglo 200.000 učencev. Če da povprečno vsak učenec 1 dinar, je zbran potrební denar. Ker pa želi odbor, da se k temu dinarju nikdo ne sili, ampak da so vsi prispevki res prostovoljni, je umljivo, da ta ali oni od siromašnejših učencev ne bo nič prispeval. Zato naj pa tisti učenci, ki lahko več dajo in ki se tudi zavedajo velikega narodnega pomena te zbirke, s pomočjo staršev prispevajo za dva, pet, za deset in več siromašnih tovarišev. Že zaradi zgleda, ki ga dajo učencem, se vabijo tudi učitelji, naj k zbirki prispevajo po svoji uvidevnosti in gospodarski možnosti. Na ta način upa kraljevska banska uprava doseči, da bi vsaka šola (učenci in učitelji skupno) res zbrala toliko dinarjev, kolikor šteje učencev.

Kdaj naj se prične z zbiranjem? Dne 8. februarja 1938. bo obletnica Prešernove smrti. Ta dan naj porabijo vse šole v dravski banovini eno učno uro za predavanje o Prešernu, zvezano z razlago tegale načrta, kako naj šolska mladina odkupi Prešernovo rojstno hišo.

Za zbiranje teh prispevkov naj se porabi mesec februar in prva polovica marca 1938. Najpozneje dne 15. marca 1938. naj odpošlje vodstvo vsake šole zbrani denar odboru za odkup Prešernove rojstne hiše.

Naj zbirka pokaže, da je po pravici trdil Prešeren, da so mladeniči naš up in da je ni take mladenke, kot naše je krovi dekle.

Ban: dr. Natlačen s. r.

Tako pozivata odbor in banska uprava našo slovensko mladino k zelo odličnemu delu za narodno stvar. Naš mladinski list z največjim veseljem objavlja to okrožnico, da se tako pridruži vrstam nabiralcev za odkup Prešernove rojstne hiše. Naj bi v resnici ne bilo nobenega slovenskega učenca, ki bi omalovaževal ta poziv, saj gre za počastitev največjega slovenskega pesnika Prešerna, kateremu smo Slovenci pač dolžni, da mu ohranimo ne samo večni spomin, temveč tudi rojstno hišo in vse, kar se bo v njegovem muzeju v Vrbi hranilo. Poglejte, dragi otroci, pesnik Prešeren je imel otroke tako rad, da jim je kar po cestah delil darove, zlasti fige, pa bi ga sedaj naša mladina kar tako pozabila? Ali bi ne bila to črna, grda nehvaležnost? Ne, nikakor! Vsak od Vas, moji dragi, bo rad žrtvoval tisti dinarček za Prešerna, kdor je pa sin (hčerka) premožnejših staršev, pa tudi več, kajne?! Pokažite torej, da ste zavedni sinovi in hčerke slovenskega naroda, in tudi dokažite, da se Prešeren ni motil, ko je dejal, da ste vi »naš up«.

Fr. Kunstelj:

Ded s pipico.

Dedek pipico kadi,
dedek sladko se smeji:
»Hohoho, kaj pa spet to?«
»Hiša, dedek, hiša bol!«
»Hahaha, za koga pa?«
»Tvoja, dedek, tvoja ta.«

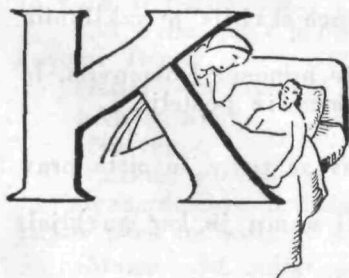
Dedek pipico kadi,
dedek tiho se smeji:
»Hihih, o, dete ti,
veš za moje dolge dni...?«
Dedek pipico spusti,
v srcu tiho se solzi.

Joža Lovrenčič:

Tonca iz lonca.

Nenavadna zgodba iz starih časov.

6.

ošanka je prišla domov bolj mrtva ko živa. Vse moževe besede je niso mogle prepričati, da ne hodi ob nji kot duh. Ko je odprla v izbo, je omahnila na posteljo k Bernardku.

»Mama!« jo je s šibkim glasom pozdravil sin. Iz glasu se je slišalo, kako ga bolezen muči, a vendar je bil v njem tudi rahel dih veselja, da se je mati vrnila, da ne bo sam.

»Moj Bog, moj Bog, ali je umrl v takih grehah, da se spovrača ob belem dnevu in se

mora tako vicati?« je ihtela mati, česar Bernardek ni razumel.

»Kdo je umrl?« je vprašal.

»Oče, sin moj, moliva zanj,« je odvrnila.

»Nisem umrl, Bernardek, doma sem, pri tebi sem,« se je tedaj oglašil oče in z roko pobožal sina po licih, ki so pekle ko ogenj.